

ÚKL CJBB84

26.3.2010

Futurum v češtině a korpusy

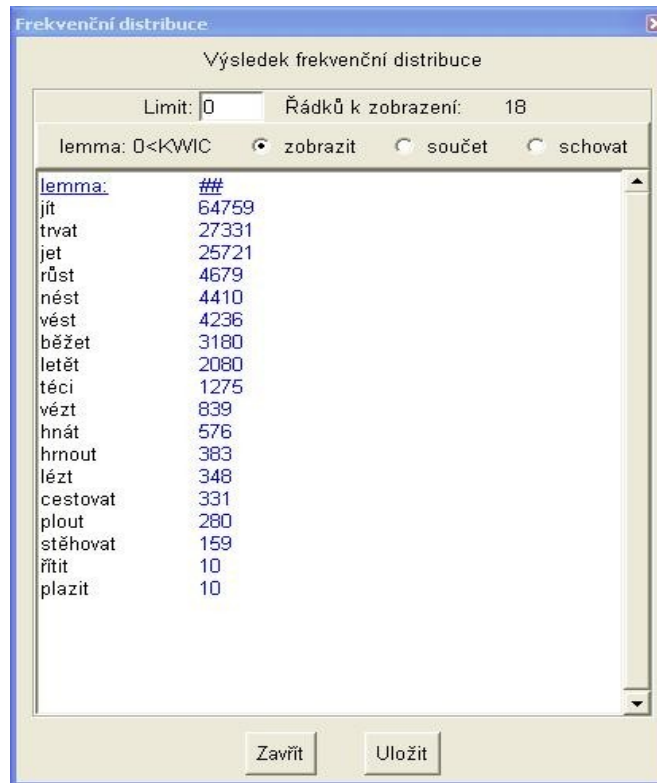
- dokonavá slovesa
- opisné futurum nedokonavých sloves
- syntetické futurum

Značkování gramatické kategorie času v korpusech ČNK

Pozice 9 - Čas (TENSE)

- - - neurčuje se
- F - futurum (budoucí čas)
- H - minulost nebo přítomnost (P/R)
- P - prézens (přítomný čas)
- R - minulý čas
- X - libovolný čas (F/R/P) - - neurčuje se

Implicitní atribut **tag**
dotazovací řádek **VB.....F.***
Nfiltr lemma **být**

Frekvenční distribuce

Výsledek frekvenční distribuce

Limit: 0 Řádků k zobrazení: 18

lemma: 0<KWIC zobrazit součet schovat

<u>lemma:</u>	<u>##</u>
jít	64759
trvat	27331
jet	25721
růst	4679
nést	4410
vést	4236
běžet	3180
letět	2080
téci	1275
vést	839
hnát	576
hrnout	383
lězt	348
cestovat	331
plout	280
stěhovat	159
řítit	10
plazit	10

Zavřít Uložit

Korpusy ?

- Pokuste si vzpomenout na další možnosti.
- Ověřte, zda se vyskytují v korpusech.

Implicitní atribut **word**
dotazovací řádek **po.***

Implicitní atribut **tag**

Pfiltr **VB.***

Konkordance – statistiky – **lemma**

lemma:	##
považovat	17053
potřebovat	13565
používat	9522
počítat	8537
pokračovat	7216
pohybovat	6927
poskytovat	5968
pocházet	5221
podporovat	4920
pořádat	4846
podařit	4775
požadovat	4297
pomoci	4193
pomáhat	4168
potvrzovat	3653
podílet	3588
pověst	3544
potrvat	3242
povídat	3200
podávat	3071
jet	3071
pokládat	2761
popisovat	2724

poválí

? povalit ? valit

The screenshot shows the Bonito software interface. At the top, there is a menu bar with options: Manažer, Korpus, Dotaz, Konkordance, Zobrazení, Výběr, and Nápořěda. Below the menu bar, there is a search bar with the text "Nový dotaz" and a dropdown menu for "jměno:" containing the value "syn2005". The main area displays a concordance search for the word "poválí". The search results are shown in a table format with columns for the word, its grammatical information, and the context. The word "poválí" is highlighted in red in the original image. The context is a paragraph of text from a corpus. At the bottom of the window, there is a status bar that reads "Zobrazeno: vše/15 Řádek: 12 Vybráno: 5".

Text	Grammatical Information
na mávání opilýho hašíšáka , ale	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P
opilýho hašíšáka , ale poválí ho a	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P
víc než pět minut , až se přes ně	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P
e jenom poddej proudu , voda tě	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P
dy , jež , nemajíce doma co jíst ,	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P
řejít ulice bez obavy , že tě něco	poválí/povalit/VB-P---3P-AA---P
o zase začne . Od zítřka se zase	poválí/povalit/VB-P---3P-AA---P
ol , domnívajíce se , že se potom	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P
ní týden , pak tě Indie přemůže ,	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P
ní době je stále častěji vytrhají a	poválí/povalit/VB-P---3P-AA---P
ávažnější kolize . " Kolikrát nám	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P
ologové věděli , že se na Čechy	poválí/povalit/VB-S---3P-AA---P

povede

? *pověst* ? *vést*

„Zůstaň u nás, budeš nám vařit,
a když všechno budeš dělat,
povede se ti dobře !“

(Jan Vodňanský: Analýza pohádky o Sněhurce a sedmi
trpaslících)

Implicitní atribut **word** dotazovací řádek **povede** Zobrazení – atributy – **lemma+tag**

The screenshot shows the Bonito software interface. At the top, there is a menu bar with options: Manažer, Korpus, Dotaz, Konkordance, Zobrazení, Výběr, and Nápověda. Below the menu bar, there is a search bar with the text "Nový dotaz" and a dropdown menu. To the right of the search bar, there is a field labeled "jméno:" with a dropdown menu and a field containing "syn2000".

The main area of the window displays a list of search results. Each result consists of a snippet of text from a document, followed by the word "povede" in red, and then its grammatical attributes in red: /pověst/VB-S---3P-AA---. The text snippets are:

- Kolikrát s ní musíte někdy jít, než se to ale už nejsou . Něco nebo někdo přijde a
- ím v žádné výpovědi, ale třeba se nám to ležet a čekat, jestli se transplantace rekonstruovat . Nyní věřím, že se nám to na tlučič . Nevadí, příště se to určitě jenom vymetám smetl a pochybuji, že to řici, že bez ohledu na to, jakým směrem letvař se tak pochybovačně . Třeba se to řejší duchovní a mravní impotenci národa totální nasazení, které, jak věděli, kdo uší, slyš . Jestliže kdo do vězení
- To víte sám taky . A tak to někđ ho, a on bude statečný a půjde . takhle . Chceme to zkusit a budem . A když ne ? Pak je konec všem . Vůbec o tom nepochybuji . " Já Emma počkala, až doktor s Rim k něčemu jinému . " A opět k Osg vyšetřování pan Waddell, měli by . Ještě mě to úplně neodradilo . " dnešní kastrace jeho kultury . Kde znovu do vězení . Pašijové hry Sp , do vězení půjde ; zabije - li kdo n
- nejakou volbu ? Má - li kdo uší, slyš . Jestliže kdo do vězení , do vězení půjde ; zabije - li kdo mečem, musí mečem zabít být

At the bottom of the window, there is a status bar that reads: "Zobrazeno: 1+50/2862 (1%) Řádek: 12 Vybráno: 5".

Mluvnice & korpusy

- Seznamy uváděné v příručkách (viz bibliografie) jsou rozsáhlejší než uvedený seznam
- Předpoklad: tvoří patrně otevřené množiny
- Závěr : korpusy mohou přispět k jejich rozšíření
- Korpusy mohou zpřesnit stávající popisy

Řadu sloves, která uvádějí tištěné zdroje v korpusech nejsou

- *capat/pocapá*
- *drát se/podere*
- *jechat/pojechá*
- *kulhat/pokulhá*
- *kvačit/pokvačí*
- *lít/pole(i)jeje*
- *loudat se/poloudá*
- *pršet/poprší*
- *rázovat/porázuje*
- *štrádovat/poštráduje*
- *vinout se/povine*
- *vrávorat/povrávorá*
- *cupat/pocupá*
- *chvátat/pochvátá*
- *klíčit/poklíčí*
- *kulit se/pokulí*
- *kvapit/pokvapí*
- *linout se/poline*
- *pálit/popálí*
- *rajzovat/porajzuje*
- *šířit se/pošíří*
- *vát/pověje*
- *viset/povisí*

Řadu sloves, která uvádějí tištěné zdroje v korpusech nejsou

- *capat/pocapá*
- *drát se/podere*
- *jechat/pojechá*
- *kulhat/pokulhá*
- *kvačit/pokvačí*
- *lít/pole(i)jeje*
- *loudat se/poloudá*
- *pršet/poprší*
- *rázovat/porázuje*
- *štrádovat/poštráduje*
- *vinout se/povine*
- *vrávorat/povrávorá*
- *cupat/pocupá*
- *chvátat/pochvátá*
- *klíčit/poklíčí*
- *kulit se/pokulí*
- *kvapit/pokvapí*
- *linout se/poline*
- *pálit/popálí*
- *rajzovat/porajzuje*
- *šířit se/pošíří*
- *vát/pověje*
- *viset/povisí*

korpusy dokládají navíc (tag=„VB.*“)

10 sloves + 1 BMK

- *vanout/povane*
- *svištět/posviští*
- *kráčet/pokráčí*
- *táhnout/potáhne*
- *mazat/pomaže*
- *valit (se)/poválí (se)*
- *pást (se)/popase (se)*
- *šinouť (se)/pošine (se)*
- *trénovat/potrénuje*
- *trvat/potrývá*
- *péct/popeče (s kým)*

korpusy dokládají (tag!=„V.*“)

9 sloves (doložena též na internetu)

- šupat/pošupe
- brodit se/pobrodí se
- crčēt/pocrčí
- šupajdit/pošupajdí
- harcovat/poharcuje
- koučovat/pokoučuje
- veslovat/povesluje (SYNPUB2006)
- šupačit/pošupačí (SYNPUB2006)
- prýštit/poprýští (SYNPUB2006)

Zastoupení lemmat v tištěných zdrojích, korpusech a na internetu

tištěné zdroje	60 lemmat	72,29 %
pouze korpusy	20 lemmat	24,1 %
korpusy i tištěné zdroje	37 lemmat	44,58 %
pouze tištěné zdroje	23 lemmat	27,71 %
pouze internet	3 lemmata	3,61 %
tištěné zdroje + korpusy	83 lemmat	100 %

Upřesnění definice významu sloves schopných tvořit tvary syntetického futura

- Pohyb v konkrétním slova smyslu (přemísťování z místa na místo jednosměrně/ v určeném směru) : (*půjde, pojedě, poběží, poplazí se, pokrácí, pošine se, povalí, pomaže, ...*)
- pohyb bez určení směru (různými směry) : (*pošíří se, poline se, ...*).
- Proces zahrnující pohyb
- a) přírodní (*povane, pověje, pol(i/e)je, poprší, ...*);
- b) s neživým nositelem (rostlina: *pokvete, poroste, poplazí se*, strom: *ponese (ovoce), ...*; hudba: *poline se, povalí ...*; vůně: *pošíří se, poline se, ...*; voda: *poteče, povalí, pocrcí, poprýští...*, zpráva: *pošíří se, ...*);
- c) mentální (*popálí mu to*)
- d) s živým nositelem (*poroste, popase se, ...* pták: *ponese (vejce), ...*);
- e) ve významu fungovat (v přeneseném významu *jít*) (správně) *poklape, pošlape, povalí ...*; vycházet s někým, (*poklape, pošlape, popeče, ...*).
- f) ve významu vést (*pokoučuje, potrénuje, povládne*)

Gramatika a korpus

- rozšíření seznamu sloves, která mohou v češtině vyjadřovat futurum synteticky
- upřesnění definic jejich významů
- stabilní jádro
- proměnlivá periferie

Bibliografie

- ČECHOVÁ A KOL. (1996): *Čeština, řeč a jazyk*. Praha : ISVN.
- ČERMÁK, F. (1990): *Syntagmatika a paradigmatica českého slova*. Praha : Karlova Univerzita.
- KOMÁREK, M. a kol. (1986): *Mluvnice češtiny II.*, Praha : Academia.
- OSOLSOBĚ, K. (2007): Syntetické futurum v češtině – gramatiky, slovníky, korpusy. *Přednášky a besedy z XL. běhu LŠSS*. Brno, s. 131-144.
- OSOLSOBĚ, K. (2007): Popis gramatických významů jednoduchých slovesných tvarů v anotacích českých (slovenských) korpusů. *SPFFMU A, 55, v tisku*.
- OSOLSOBĚ, K.: Značkování gramatických kategorií v korpusech ČNK a jejich zachycení v gramatice a ve slovníku (syntetické futurum, stupňování adjektiv, neurčité číslovky a příslovce míry). In Štícha, F. *Grammar & Corpora / Gramatika a korpus 2007*. Academia : Praha, 2008, s. 407-416.
- ŠMILAUER, V. (1972): *Nauka o českém jazyku*. Praha : SPN.
- Elektronická verze *Slovníku spisovného jazyka českého (SSJČ)* a *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost (SSČ)* dostupná z <chrome://debdict/content/debdict.xul>
- *Český národní korpus - SYN2000, SYN2005, SYN2006PUB, BMK, PMK, ORAL2006*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2000. Dostupné z WWW: <http://ucnk.ff.cuni.cz>. *Morfologický analyzátor Ajka* dostupný z <http://nlp.fi.muni.cz/projekty/ajka/ajkacz.htm>.